МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МЕДИЧНА АКАДЕМІЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
імені П. Л. Шупика

ОСИНЦЕВА АЛІНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 615.214:615.451.1]:178.1:342.951:615

НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ КОРЕКЦІЇ ПОЛІНАРКОМАНІЇ НА ЗАСАДАХ СУДОВОЇ ФАРМАЦІЇ

15.00.01 – технологія ліків, організація фармацевтичної справи
та судова фармація

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата фармацевтичних наук

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі медичного та фармацевтичного права, загальної і клінічної фармації Харківської медичної академії післядипломної освіти Міністерства охорони здоров'я України.

Науковий керівник: доктор фармацевтичних наук, професор
Шаповалова Вікторія Олексіївна,
Харківська медична академія післядипломної освіти
Міністерства охорони здоров'я України, м. Харків,
завідувачка кафедри медичного та фармацевтичного права,
загальної і клінічної фармації

Офіційні опоненти:

доктор фармацевтичних наук, професор
Коритнюк Раїса Сергіївна,
Національна медична академія післядипломної освіти
імені П. Л. Шупика, м. Київ,
професор кафедри фармацевтичної технології і біофармації

доктор фармацевтичних наук, професор
Гудзенко Олександр Павлович,
Державний заклад «Луганський державний медичний
університет», м. Рубіжне Луганської області,
Заслужений працівник охорони здоров'я України,
декан фармацевтичного факультету,
професор кафедри технології ліків, організації та економіки
фармації

Захист відбудеться «18» грудня 2020 р. о 14[00] годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.613.04 при Національній медичній академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика за адресою: 04112, м. Київ, вул. Дорогожицька, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика за адресою: 04112, м. Київ, вул. Дорогожицька, 9.

Автореферат розісланий «4» листопада 2020 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради А. О. Дроздова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. ВООЗ наголошує, що проблема розповсюдження полінаркоманії внаслідок одночасного вживання психоактивних речовин (ПАР) різних класифікаційно-правових груп (КПГ), зокрема психоактивних лікарських засобів (ПЛЗ), психоактивних спиртовмісних рідин (СВР), алкогольних напоїв (АН) серед населення є головним фактором у виникненні інфекційних (ВІЛ/СНІД) та неінфекційних захворювань у світі. Серед ПАР найбільш поширеним у підлітковому середовищі є АН пиво, яке щоденно вживають біля 1% дітей 12-13-ти років, що виступає провокуючим фактором на початкових стадіях формування полінаркоманії.

Питання організації фармацевтичної справи для підвищення рівня фармацевтичного забезпечення хворих були висвітлені у публікаціях Волоха Д. С., Громовика Б. П., Кабачної А. В., Мнушко З. М., Немченко А. С., Пономаренка М. С., Толочко В. М., Трохимчука В. В., Черниха В. П., Шаповалової В. О. та ін.

Проблемі фармацевтичної корекції адиктивних розладів (наркотичні, алкогольні та ін.) з поєднаним діагнозом (коморбідні, поліморбідні, супутні хвороби) в різні періоди були присвячені праці вітчизняних і зарубіжних вчених: Лінського І. В., Мінко О. І., Сосіна І. К., Шаповалова В. В., Anderson P., Bouman W. P., Chapman M. та ін. Кримінально-правові аспекти боротьби із правопорушеннями, вчиненими особами під впливом ПАР або ПЛЗ були висвітлені у роботах Гетьмана А. П., Тація В. Я., Шаповалова Валентина В., Шепітько В. Ю. та ін., якими запропоновано проведення міждисциплінарного вивчення проблеми полінаркоманії у світлі організації фармацевтичної справи, судової фармації, медичного та фармацевтичного права, організації охорони здоров'я та дисциплін соціального спрямовування.

Водночас, комплексних досліджень щодо фармацевтичної корекції полінаркоманії на засадах судової фармації в Україні до цього часу не проводилося. Тому набуло актуальності дослідити такий вид полінаркоманії, як поєднане вживання ПАР різних КПГ із лікарськими засобами (ЛЗ), зокрема спиртовими лікарськими засобами (СЛЗ), СВР, АН. Вище зазначене зумовило актуальність та своєчасність теми дисертаційної роботи, визначило її мету, завдання, зміст і структуру наукових досліджень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана у відповідності до плану науково-дослідних робіт Харківської медичної академії післядипломної освіти (ХМАПО) за темами «Удосконалення організаційно-правової процедури забезпечення ліками пацієнтів з позиції судової фармації, організації і управління фармацією» (номер державної реєстрації 0116U003137), «Інтегровані підходи до діагностики, терапії, профілактики та реабілітації в сучасній наркології» (номер державної реєстрації 0114U000515), тема затверджена Проблемною комісією «Фармація» Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) та академії медичних наук України (протокол № 86 від 18.06.2014 р.) та вченою радою ХМАПО (протокол № 7 від 19.09.2014 р.).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в науковому обґрунтуванні організаційно-правових та судово-фармацевтичних

принципів фармацевтичної корекції полінаркоманії внаслідок одночасного та послідовного вживання ПАР і ПЛЗ шляхом вивчення нормативних, клініко-фармакологічних, класифікаційно-правових, номенклатурно-правових, маркетингових, фармакоекономічних характеристик ЛЗ для фармакотерапії полінаркоманії на засадах фармацевтичного права та судової фармації.

Відповідно до поставленої мети визначені такі завдання дослідження:

- здійснити огляд наукових джерел щодо сучасного стану проблеми формування, розвитку і розповсюдження полінаркоманії у світі та в Україні;
- провести судово-фармацевтичне дослідження обігу ПАР (наркотичні), ПЛЗ, психоактивних СВР та узагальнити судово-фармацевтичну практику (СФП) щодо наслідків полінаркоманії;
- провести анкетне опитування 3-х контингентів респондентів (лікарі, провізори, споживачі) щодо показників полінаркоманії та обігу психоактивних спиртових ЛЗ (ПСЛЗ) у закладах охорони здоров'я;
- проаналізувати показники кореляційних зв'язків між факторами ризику у формуванні, розвитку та розповсюдженні полінаркоманії;
- систематизувати мережу комунальних закладів охорони здоров'я, розробити та опрацювати регіональний перелік ПСЛЗ для закупівлі за бюджетні кошти;
- охарактеризувати коморбідні розлади при полінаркоманії; систематизувати КФГ ЛЗ за розділом «Психіатрія. Наркологія» Державних формулярів ЛЗ України; провести анкетне опитування лікарів та провізорів щодо списків ЛЗ для фармацевтичної корекції полінаркоманії, вивчити їх фармакоекономічні характеристики;
- визначити параметри режиму контролю і маркетингові характеристики фітопрепаратів для фармацевтичної корекції полінаркоманії;
- опрацювати нормотворчу практику, розробити організаційно-правові заходи для протидії розповсюдження полінаркоманії та обґрунтувати принципи її фармацевтичної корекції.

Об'єкт дослідження – нераціональне вживання ПАР різних КПГ; адиктивні розлади; полінаркоманія; пошук шляхів фармацевтичної корекції.

Предмет дослідження – організаційно-правові, судово-фармацевтичні та методичні аспекти щодо обґрунтування принципів фармацевтичної корекції полінаркоманії в Україні.

- **Методи дослідження.** Для досягнення мети дослідження на різних етапах його виконання були використані сучасні методи: документальний, порівняльний, бібліографічний – для узагальнення теоретичних даних наукової літератури щодо сучасного стану проблеми формування, розвитку і розповсюдження полінаркоманії у світі та в Україні (розділ 1); судово-фармацевтичний, документальний, порівняльний, анкетного опитування, статистичний, кореляційний – для судово-фармацевтичного дослідження обігу ПАР (наркотичні), ПЛЗ, СВР та узагальнення СФП щодо наслідків полінаркоманії, опрацювання аспектів одночасного вживання ПАР (наркотичні), ПЛЗ, СВР, АН, пива, ПСЛЗ хворими на полінаркоманію щодо показників полінаркоманії для побудови матриць

інтеркореляцій, розрахунку нормованого показника t-критерію, зв'язку між факторами ризику у формуванні, розвитку та розповсюдженні полінаркоманії (розділ 3); маркетинговий, контентний, документальний, статистичний, анкетного опитування – для систематизації мережі КЗОЗ, розробки і опрацювання регіонального переліку ПСЛЗ для закупівлі за бюджетні кошти (розділ 4); документальний, нормативно-правовий, судово-фармацевтичний, порівняльний, анкетного опитування, АВС-аналіз, VEN-аналіз, зведений ABC/VEN-аналіз – для характеристики коморбідних розладів при полінаркоманії; систематизації КФГ ЛЗ за розділом «Психіатрія. Наркологія» ДФ ЛЗ України; складання списків ЛЗ, вивчення їх фармакоекономічних характеристик; визначення параметрів РК та маркетингових характеристик фітопрепаратів для фармакокорекції полінаркоманії; опрацювання нормотворчої практики і розробки організаційно-правових заходів для протидії розповсюдження полінаркоманії та обґрунтування принципів її фармацевтичної корекції (розділ 5).

Для обробки отриманих даних застосовано графічний метод аналізу. Обробку експериментальних даних здійснено на персональному комп'ютері з використанням програмних пакетів Microsoft Office, Microsoft Excel, Microsoft Access, Statistica 6.0.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в комплексному теоретичному обґрунтуванні принципів фармацевтичної корекції полінаркоманії на засадах судової фармації та фармацевтичного права з подальшою розробкою та впровадженням науково-методичних рекомендацій і інформаційних листів про нововведення у сфері охорони здоров'я. Найвагоміші результати, які характеризують наукову новизну, полягають у тому, що:

Вперше: • досліджено полінаркоманію, що викликає адиктивні та коморбідні розлади, які виникають при поєднаному вживанні ПАР, ПЛЗ, СВР, АН, пива, ПСЛЗ; • розроблено 3 методики для висвітлення та вирішення проблеми полінаркоманії – судово-фармацевтичного вивчення обігу ПАР, СВР, ФСЛЗ та ПСЛЗ в Україні; проведення анкетного опитування лікарів, провізорів, споживачів для обґрунтування показників полінаркоманії; формулювання принципів фармацевтичної корекції полінаркоманії; • запропоновано класифікацію, етапи обігу та систематизацію за рівнями міцності етанолу для психоактивних СВР і ПСЛЗ; • проаналізовано показники (5 соціальних показників, 12 показників злочинності, 4 показника захворюваності) кореляційних зв'язків між факторами ризику у формуванні, розвитку та розповсюдженні полінаркоманії в Україні та 4 її областях; • складено переліки ПСЛЗ для закупівлі КЗОЗ за бюджетні кошти та ЛЗ для фармакотерапії полінаркоманії на регіональному рівні; • визначено параметри РК фітопрепаратів для фармакокорекції полінаркоманії та коморбідних розладів; • обґрунтовано концептуальні принципи фармацевтичної корекції полінаркоманії із використанням комплексного підходу.

Удосконалено: • чинники формування початкової стадії полінаркоманії з позиції судової фармації; • підходи до поглибленого вивчення полінаркоманії, що виникає внаслідок одночасного вживання ПАР різних КПГ (ПЛЗ, НЗ), СВР (АН I і III рівнів міцності етанолу; ПСЛЗ I-III рівнів міцності етанолу) з позиції судової фармації,фармацевтичного і медичного права; • методичні підходи щодо параметрів РК ЛЗ для фармакокорекції полінаркоманії; змістовне оновлення тесту «AUDIT»

для комплексної оцінки полінаркоманії; • нормотворчу практику щодо розробки організаційно-правових заходів для протидії розповсюдження полінаркоманії в Україні і на регіональному рівні.

Набуло подальшого розвитку: • систематизація послідовної адикції у формуванні та розвитку полінаркоманії внаслідок поєднаного вживання ПАР різних КПГ (ПЛЗ, НЗ, тютюн) та психоактивних СВР в порядку зростання їх міцності (АН, пиво, СЛЗ); • систематизація ПСЛЗ за рівнями міцності етанолу у лікарських формах (краплі, розчини ПСЛЗ І та ІІІ рівнів міцності; настойки, бальзами ІІ та ІІІ рівнів міцності); • узагальнення СФП щодо кримінально-правових та соціальних наслідків полінаркоманії; • методика проведення анкетного опитування 3-х контингентів респондентів для обґрунтування показників полінаркоманії та обігу ПСЛЗ в ЗОЗ; • опрацювання фармакоекономічних характеристик ЛЗ для фармакотерапії полінаркоманії.

Наукова новизна і теоретична цінність дисертаційного дослідження та наукові розробки захищені 2 свідоцтвами Державної служби інтелектуальної власності (ДСІВ) України (№55562 від 09.07.2014 р.; №69821 від 17.01.2017 р.) та 1 інформаційним листом про нововведення у сфері охорони здоров'я Укрмедпатентінформу МОЗ України (№244–2017).

Практичне значення отриманих результатів дисертаційної роботи полягає в тому, що у сукупності вони становлять науково-методичну основу для реалізації та практичного впровадження принципів фармакокорекції полінаркоманії. За підсумками досліджень розроблено і впроваджено в практику роботи ЗОЗ різних форм власності, аптек із екстемпоральним виготовленням лікарських форм, науково-дослідну роботу і навчальний процес:

- інформаційний лист про нововведення «Режим контролю фітопрепаратів при алкогольному ураженні підшлункової залози» затверджено Укрмедпатентінформ, № 244-2017, впроваджено у практичну діяльність КЗОЗ «Обласний наркологічний диспансер» (від 15.12.2017 р.), ТОВ «Аптека 227» (від 02.11.2017 р.), у науково-дослідну роботу ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України» (від 16.03.2018 р.), а також у навчальний процес ХМАПО (від 11.12.2017 р.), Київського міжнародного університету (від 11.12.2017 р.) та Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (від 11.12.2017 р.);
- методичні рекомендації «Судово-фармацевтичний аналіз нелегального обігу спиртовмісних рідин» затверджені вченою радою ХМАПО (протокол №9 від 30.11.2017 р.), *захищені свідоцтвом про реєстрацію авторського права №76848 (2018 р.) ДСІВ,* впроваджені у практичну діяльність Управління охорони здоров'я Харківської обласної державної адміністрації (від 12.12.2017 р.), КЗОЗ «Харківський обласний центр паліативної медицини «Хоспіс» (від 18.12.2017 р.), КЗОЗ «Центр первинної медико-санітарної допомоги с. Липці Харківського району» (від 08.02.2018 р.), а також у науково-дослідну роботу ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України» (від 14.03.2018 р.) і навчальний процес АТ «Національний медичний університет» Республіки Казахстан (від 13.06.2018 р.);
- методичні рекомендації «Дослідження обігу спиртових лікарських засобів у закладах охорони здоров'я на регіональному рівні» затверджені ДОЗ ХОДА

(протокол №53 від 06.03.2018 р.), впроваджені у практичну діяльність Комунального некомерційного підприємства «Куп'янський центр первинної медичної допомоги» Куп'янської міської ради (від 22.03.2018 р.), КЗОЗ «Центр первинної медико-санітарної допомоги сел. Пісочин Харківського району» (від 10.04.2018 р.), Ізюмської центральної міської лікарні (від 21.05.2018 р.), КЗОЗ Балаклійської районної ради «Балаклійська центральна клінічна районна лікарня» (від 11.06.2018 р.);

- методичні рекомендації «Контент-аналіз обігу спиртових лікарських засобів у закладах охорони здоров'я на етапі бюджетних закупок» затверджені ДОЗ ХОДА (протокол №54 від 14.03.2018 р.), *захищені свідоцтвом про реєстрацію авторського права №79456 (2018 р.) ДСІВ,* впроваджені у практичну діяльність КЗОЗ «Центр первинної медико-санітарної допомоги Богодухівського району» (від 18.05.2018 р.), Ізюмської центральної міської лікарні (від 05.06.2018 р.), КЗОЗ «Харківська міська дитяча поліклініка №23» (від 06.06.2018 р.), КЗОЗ Балаклійської районної ради «Балаклійська центральна клінічна районна лікарня» (від 11.06.2018 р.);
- навчально-методичний посібник для самостійної роботи «Оригінальні та генеричні лікарські засоби» затверджено Вченою радою ХМАПО (протокол №8 від 27.10.2016 р.), *захищено свідоцтвом про реєстрацію авторського права №69821 (2017 р.) ДСІВ*, впроваджено у практичну діяльність ТОВ «Аптека 227» (від 16.03.2017 р.), КП ХОР «Фармація» Аптека 200 (від 24.10.2017 р.), а також у навчальний процес Івано-Франківського національного медичного університету (від 20.02.2017 р.), Запорізького державного медичного університету (від 15.06.2017 р.) та Одеського національного медичного університету (від 23.01.2018 р.);
- навчально-методичний посібник «Науково-методичні рекомендації до аудиторної та самостійної роботи з питань інтернатури за спеціальністю «Загальна фармація» затверджено Департаментом охорони здоров'я Харківської обласної державної адміністрації (протокол №19 від 03.03.2014 р.), *захищено свідоцтвом про реєстрацію авторського права № 55562 (2014) ДСІВ,* впроваджено у практичну діяльність ТОВ «Аптека 227» (від 21.10.2015 р.), КП ХОР «Фармація» Аптека 200 (від 15.03.2017 р.).

Загалом отримано 26 актів впровадження.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійною завершеною науковою працею, що містить одержані особисто автором нові результати за напрямком організації фармацевтичної справи та судової фармації, які в сукупності становлять важливі наукові завдання щодо проблеми полінаркоманії серед населення у світі та в Україні. Дисертантом особисто проведено аналіз та узагальнення літературних джерел за темою дисертаційної роботи, збір матеріалу, створено методологічну основу, обрано методи наукового дослідження, статистичне оброблення отриманих даних, написано всі розділи та висновки, розроблено положення для практичного впровадження результатів дисертаційної роботи. В наукових працях, опублікованих у співавторстві з із В. О. Шаповаловою, В. В. Шаповаловим, І. К. Сосіним, В. В. Шаповаловим (мол.), В. О. Радіоновою, А. Г. Мовсісян, А. О. Гудзенко, В. О. Омельченко, А. Ю. Бутко, О. В. Галацаном, Д. О. Агаповим, О. С. Абросимовим,

Є. В. Капельніковою, Н. М. Рязанцевою надано оцінку отриманим даним власного експерименту у межах поставленої мети, які є результатом особистих досліджень дисертанта. Конкретний особистий внесок автора у спільних наукових роботах вказано за текстом дисертації та в авторефераті у списку опублікованих праць. Постановка мети та завдань, обговорення результатів проведені разом із науковим керівником. Теми дисертаційних робіт співавторів зазначено у вступі рукопису дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення і результати дисертаційного дослідження доповідалися та обговорювалися на: XIV Українській науково-практичній конференції з міжнародною участю, присвяченої 95-й річниці з дня народження Заслуженого лікаря України, Народного лікаря союзу радянських соціалістичних республік О. Р. Довженка (Харків, 2013); X-XIV міжгалузевих науково-практичних конференціях за участю міжнародних спеціалістів «Слобожанські читання. медичне і фармацевтичне право України: інновації, якість, безпека і перспективи розвитку» (Харків, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017); XV Українській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Довженківські читання: Проблема прихильності хворих наркологічного профілю до терапії. Потреба в лікуванні і лікування за потребою» (Харків, 2014); XXI та XXII Російських національних конгресах «Человек и лекарство» (Москва, 2014, 2015); міжнародній науково-практичній конференції Scientific World «Сучасні проблеми та шляхи їх вирішення у науці, транспорті, виробництві та освіті» (Іваново, 2014); науково-практичній конференції за участю міжнародних спеціалістів «Актуальні питання боротьби з інфекційними захворюваннями» (Харків, 2015); міжрегіональній науково-практичній конференції з міжнародною участю, присвяченої пам'яті проф. Ю.В. Бєлоусова «Педіатрична гастроентерологія: наука і практика» (Харків, 2015); V з'їзді апітерапевтів і апіконсультантів-бджолярів України з міжнародною участю спеціалістів в галузях медицини, фармації, апітерапії, бджільництва, косметології та харчової промисловості «Апітерапія України» (Харків, 2015).

Всього взято участь у 13 науково-практичних конференціях.

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження опубліковані у 33 наукових роботах: 17 статей, з яких 2 статті, що індексуються у міжнародній наукометричній базі Scopus; 4 статі - в зарубіжних наукових виданнях; 9 статей у фахових виданнях України; 2 статті у наукових виданнях України; 1 інформаційний лист про нововведення у сфері охорони здоров'я України; 2 свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір ДСІВ України; 4 методичні рекомендації; 1 навчально-методична праця для самостійної роботи; 8 тез доповідей на науково-практичних конференціях (з яких 2 надруковані в інших державах).

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота викладена на 287 сторінках машинописного тексту, складається зі вступу, 5 розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг основного тексту дисертації складає 110 сторінку друкованого тексту. Робота ілюстрована 58 таблицями та 52 рисунками. Список використаних джерел містить 300 найменування, з них 232 кирилицею і 68 латиницею.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** дисертаційної роботи обґрунтовано вибір теми дослідження, сформульовано мету та основні завдання, визначено наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, наведено відомості щодо впровадження результатів роботи, а також структуру та обсяг роботи.

У **першому розділі «Сучасний стан проблеми полінаркоманії у світі та в Україні»** здійснено огляд наукових джерел щодо сучасного стану проблеми формування, розвитку і розповсюдження полінаркоманії у США, Австрії, Англії, Угорщині, Чехії, Казахстані, Португалії, Німеччині, Шотландії, Таджикістані, Італії, Республіці Білорусь та ін. Висвітлено співробітництво України з державами світу щодо протидії розповсюдження полінаркоманії та теоретично вивчено способи фармакотерапії полінаркоманії. Проаналізовано роботи закордонних вчених про необхідність проведення фармакокорекції при вирішенні фармакотерапії для пацієнтів з коморбідними діагнозами, економічної та фізичної доступності ЛЗ, контролю за доступністю, ефективністю, якістю, безпекою ЛЗ та дотриманням прав всіх учасників обігу ЛЗ в системі правовідносин «лікар – пацієнт – провізор – адвокат» упродовж всього терміну фармакотерапії. Визначено, що одночасне (поєднане, комбіноване, послідовне) вживання ПАР, ПЛЗ, психоактивних СВР, АН, пива, ПСЛЗ значно поширене серед різних контингентів населення на початкових стадіях формування та розвитку полінаркоманії, як адиктивного розладу з поєднаним діагнозом. Встановлено, що найбільш поширеним є поєднане вживання ПАР різних КПГ, ПЛЗ, психоактивних СВР, пива, тому полінаркоманія, формується та розвивається швидше, а її фармацевтична корекція відбувається важче. Поставлено невирішені питання за темою роботи, що вплинуло на обґрунтування методології, загальної методики, напрямів та методів дисертаційного дослідження.

У **другому розділі «Обґрунтування методології, загальної методики та методів дисертаційного дослідження»** обґрунтовано методологічну основу, загальну методику та структуру роботи, що складається з 7 етапів. Визначено напрями, методи, а також очікувані результати по кожному етапу дослідження. Приведено методики дослідження для висвітлення та вирішення проблеми полінаркоманії. Наведено характеристику обраних загальнонаукових та спеціальних методів аналізу за напрямами дисертаційного дослідження. Охарактеризовано інформаційну базу дисертаційного дослідження, до якої увійшли: наукові роботи вітчизняних та зарубіжних учених-теоретиків, присвячені проблемам полінаркоманії, одночасному зловживанню ПАР різних КПГ; положення нормативно-законодавчих актів, постанов і нормативних документів за визначеними в дисертації напрямами; офіційно опубліковані або розташовані на web-сайтах державних органів статистичні та відомчі дані щодо обігу ПЛЗ, психоактивних СВР, АН, пива, ПСЛЗ; СФП щодо фальсифікації СВР, ПСЛЗ; анкети 3-х контингентів респондентів (споживачів ПАР, СВР, ПЛЗ, АН, пива, ПСЛЗ; провізорів; лікарів); інструкції для медичного застосування ПСЛЗ, ПЛЗ; судово-фармацевтичні показники доступності ПСЛЗ; фармакоекономічні показники (ціна) ЛЗ для фармакокорекції полінаркоманії.

У **третьому розділі «Судово-фармацевтичні дослідження обігу психоактивних спиртовмісних рідин при полінаркоманії»** доведено, що серед

ПАР основними чинниками формування та розвитку полінаркоманії є ПАР, ПЛЗ, психоактивні СВР та їх комбінації при одночасному, поєднаному або послідовному вживанні. Уперше за особистою участю приведено класифікацію, етапи обігу та систематизовано психоактивні СВР за 3 рівнями міцності етанолу.

Обґрунтовано, що полінаркоманія виникає внаслідок поєднаного вживання ПАР різних КПГ, ПЛЗ і психоактивних СВР (АН І-ІІІ рівнів міцності етанолу; ПСЛЗ І-ІІІ рівнів міцності етанолу), на підставі чого приведено чинники формування, розвитку та розповсюдження полінаркоманії з позиції судової фармації та фармацевтичного права (рис. 1).

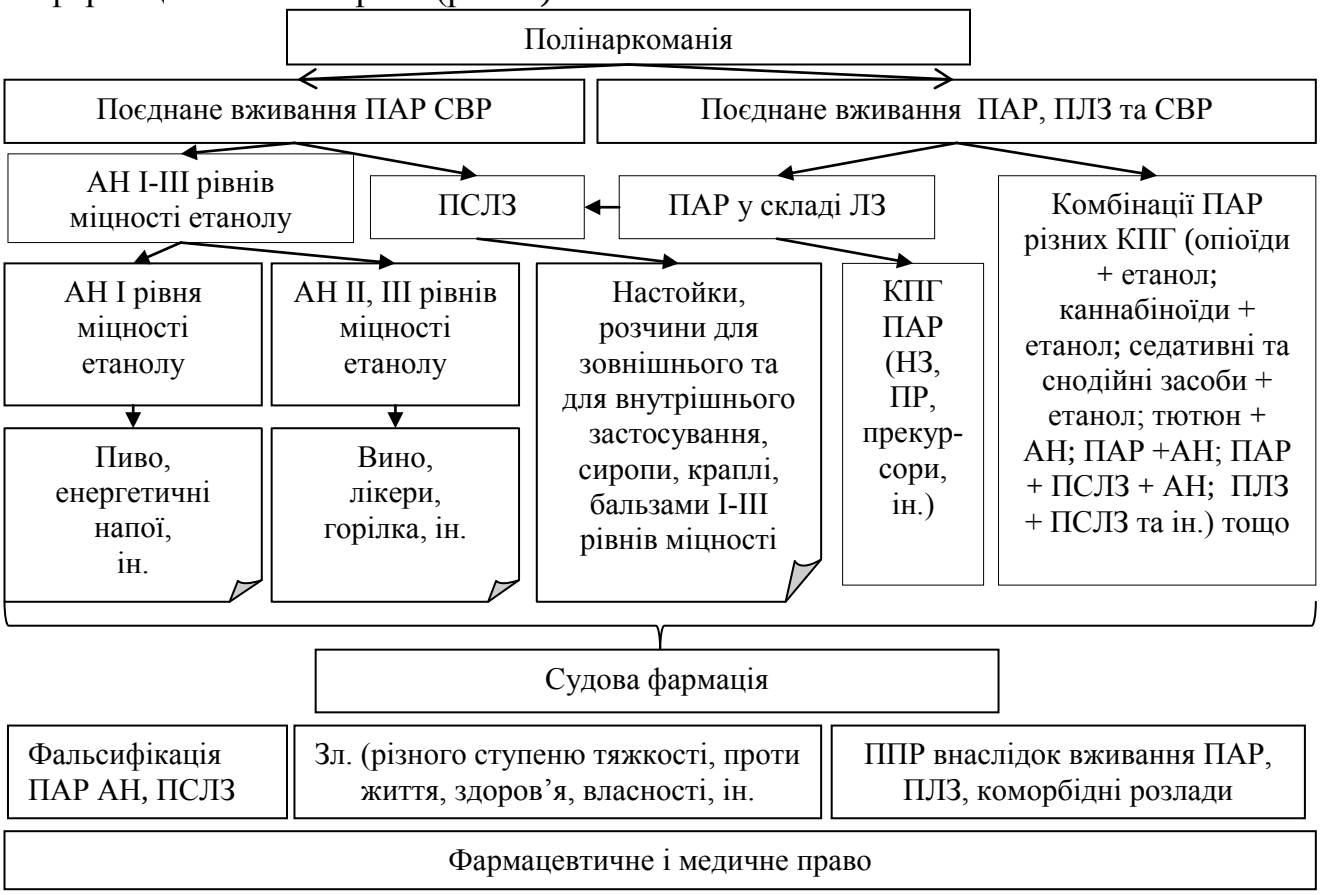

Рис. 1 Чинники розвитку та розповсюдження полінаркоманії з позиції судової фармації та фармацевтичного права

Джерело: власна розробка

На підставі уперше розробленої методики судово-фармацевтичного вивчення обігу ПЛЗ, СВР, ФСЛЗ та ПСЛЗ в Україні було опрацьовано СФП щодо кримінальних, адміністративних та соціальних наслідків полінаркоманії, фальсифікації психоактивних СВР, ПСЛЗ; виявлено ФСЛЗ у приписах Держлікслужби та співставлено їх із асортиментом ПСЛЗ в КЗОЗ, що закуповуються за бюджетні кошти на регіональному рівні.

Опрацьовано результати анкетного опитування лікарів щодо одночасного вживання пацієнтами ПЛЗ, СВР і АН. Визначено, що для підсилення або пролонгації адикції пацієнти вживали комбінації: ПЛЗ з СВР (кодефемол з АН; кодекс з пивом) – 3,5 % респондентів; ПЛЗ з ПСЛЗ (пенталгін ІС з корвалолом) – 6% респондентів; СВР з ПСЛЗ (горілка з настойкою глоду) – 65,0% респондентів; лікери з етилом – 12,0% респондентів. За результатами анкетного опитування

провізорів було встановлено, що найбільшим попитом серед осіб з ознаками адиктивних розладів користується ПСЛЗ корвалол (ПАР фенобарбітал + ПАР етанол), про що вказали 89,0% респондентів; барбовал (ПАР фенобарбітал + ПАР етанол) – 5,0%; бронхолітин (ПАР ефедрин + ПАР етанол) – 4,0%; кодефемол (ПАР кодеїн + ПАР псевдоефедрин + ПАР етанол) – 2,0%. Також провізори вказують на попит ПЛЗ кодетерп, кодарин, седалгін нео. В ході анкетування споживачів ПАР за допомогою змістовного оновлення тесту «AUDIT» зазначено, що всі чоловіки (100,0%) одночасно вживають ПЛЗ, ПАР пиво, АН (енергетичні напої, вино, горілка, коньяк), тютюн. Серед жінок були респонденти, які взагалі не вживали АН (17,6 %), а тільки пиво (70,6 %). Частота вживання пива є показником для формування початкових стадій полінаркоманії. Дослідження, проведені в багатьох країнах, свідчать, що полінаркоманія розвивається в 3–4 рази швидше внаслідок вживання ПАР пива, ніж міцних АН (табл. 1, фрагмент).

Таблиця 1

Відповіді респондентів-споживачів на питання тесту «AUDIT» для виявлення полінаркоманії

Групи респондентів											
1 група - чоловіки від 14 до 35 років						*2 група - жінки від 14 до 35 років*					
Які Ви вживаєте ПАР, окрім пива? (%)											
ПЛЗ (кодекс, кодтерпін, пенталгін.)	Тютюн, марихуана, каннабіс та ін.	Енергетичні напої	Вино	Горілка	Коньяк	ПЛЗ (кодекс, кодтерпін, пенталгін ІС)	Тютюн, марихуана, каннабіс та ін.	Енергетичні напої	Вино	Горілка	Не вживаю
17,3	92,8	15,4	23,1	38,5	23,1	10,2	83,2	17,6	53,0	11,8	17,7
Скільки Ви випиваєте пива за один раз? (%)											
1 чи 2 СД			3 чи 4 СД			1 чи 2 СД			3 чи 4 СД		Не вживаю
69,2			30,8			49,5			5,9		17,6

Джерело: власна розробка

Для проведення подальших досліджень шляхом кореляційного аналізу було вивчено поєднане вживання ПАР різних КПГ і СВР (АН І, ІІ й ІІІ рівнів міцності етанолу) для встановлення значущості різних чинників ризиків, щоб порівняти їх з уже відомими варіантами адикції і встановити відмінності від вже відомих закономірностей для обґрунтування диференційованого підходу до фармацевтичної корекції полінаркоманії внаслідок вживання ПАР різних КПГ і СВР, АН І, ІІ й ІІІ рівня міцності етанолу, ПСЛЗ І, ІІ й ІІІ рівня міцності етанолу, ПЛЗ. Проаналізовано показники кореляційних зв’язків між факторами ризику у формуванні, розвитку та розповсюдженні полінаркоманії в Україні (табл. 2) та чотирьох (Харківська, Полтавська, Львівська, Дніпропетровська) областях. Використано 3 фактори ризиків у розповсюдженні полінаркоманії: соціальний фактор (5 показників обігу АН); судово-фармацевтичний фактор (12 показників злочинів); медичний фактор (4 показників захворюваності). Обґрунтовано, що формування, розвиток та розповсюдження полінаркоманії пов'язано з рівнем вживання АН І рівня міцності етанолу (пиво) та призводить до розвитку негативних соціально-значимих показників судово-фармацевтичного і медичного факторів ризику.

Таблиця 2

Матриця інтеркореляцій між показниками факторів ризику полінаркоманії в Україні

	ПАР СВР (АН, горілка), млн.дал	ПАР СВР (АН, лікери), млн.дал	ПАР СВР (АН, пиво), млн.дал	ІСЦ	ПАР АН+ПАР тютюнові вироби	Загальна к-сть кримінальних правопорушень	К-сть особливо тяжких зл.	К-сть тяжких зл.	К-сть зл. середньої тяжкості	К-сть зл. невеликої тяжкості	К-сть зл., учинених з використанням зброї	К-сть зл. проти життя та здоров'я особи	К-сть зл. проти волі, честі особи	К-сть зл. проти статевої свободи	К-сть зл. проти власності	К-сть зл. проти громадської безпеки	К-сть зл. у сфері обігу ПАР (НЗ, ПР і прекурсори)	К-сть уперше зареєстрованих випадків захворювань, тис.	К-сть випадків хвороби НС	ППР через вживання ПАР СВР (АН, ПСЛЗ)	ППР внаслідок вживання ПАР
ПАР СВР (АН, горілка), млн.дал	1,00	0,90 *	0,96 *	-0,39	-0,49	0,98 *	0,94 *	0,97 *	0,98 *	0,96 *	0,60	0,97 *	0,35	0,94 *	0,99 *	0,96 *	0,97 *	0,85	0,94 *	-0,01	-0,98 *
ПАР СВР (АН, лікери), млн.дал		1,00	0,93 *	-0,19	-0,18	0,93 *	0,94 *	0,96 *	0,93 *	0,90 *	0,48	0,92 *	0,41	0,75	0,94 *	0,98 *	0,93 *	0,60	0,75	0,25	-0,90 *
ПАР СВР (АН, пиво), млн.дал			1,00	-0,51	-0,52	0,99 *	0,95 *	0,97 *	0,99 *	0,99 *	0,43	0,99 *	0,18	0,89 *	0,99 *	0,99 *	0,99 *	0,78	0,85	0,21	-0,99 *
ІСЦ				1,00	0,94 *	-0,46	-0,33	-0,32	-0,47	-0,56	0,13	-0,52	0,71	-0,49	-0,42	-0,37	-0,49	-0,57	-0,42	-0,21	0,50
ПАР АН+ ПАР тютюнові вироби					1,00	-0,50	-0,40	-0,39	-0,51	-0,57	0,04	-0,54	0,53	-0,65	-0,48	-0,37	-0,50	-0,65	-0,52	-0,08	0,56
Загальна к-сть кримінальних правопорушень						1,00	0,96 *	0,98 *	0,99 *	0,99 *	0,48	0,99 *	0,24	0,91 *	0,99 *	0,99 *	0,99 *	0,80	0,88 *	0,15	-0,99 *
К-сть особливо тяжких зл.							1,00	0,99 *	0,95 *	0,92 *	0,34	0,94 *	0,35	0,91 *	0,97 *	0,96 *	0,93 *	0,63	0,76	0,32	-0,97 *
К-сть тяжких зл.								1,00	0,98 *	0,95 *	0,48	0,97 *	0,38	0,91 *	0,99 *	0,98 *	0,97 *	0,72	0,84	0,18	-0,98 *
К-сть зл. середньої тяжкості									1,00	0,99 *	0,50	0,99 *	0,24	0,91 *	0,99 *	0,98 *	0,99 *	0,81	0,89 *	0,13	-0,99 *
К-сть зл. невеликої тяжкості										1,00	0,47	0,99 *	0,13	0,89 *	0,98 *	0,97 *	0,99 *	0,84	0,89 *	0,14	-0,98 *
К-сть зл., учинених з використанням зброї											1,00	0,47	0,59	0,38	0,50	0,49	0,51	0,72	0,77	-0,72	-0,41
К-сть зл. проти життя та здоров'я особи												1,00	0,18	0,90 *	0,99 *	0,98 *	0,99 *	0,81	0,88 *	0,16	-0,99 *
К-сть зл. проти волі, честі особи													1,00	0,25	0,30	0,30	0,21	0,10	0,30	-0,30	-0,22
К-сть зл. проти статевої свободи														1,00	0,92 *	0,84	0,88	0,79	0,84	0,08	-0,95 *
К-сть зл. проти власності															1,00	0,99 *	0,99 *	0,80	0,89 *	0,13	-0,99 *
К-сть зл. проти громадської безпеки																1,00	0,99	0,73	0,84	0,20	-0,96
К-сть зл. у сфері обігу ПАР (НЗ, ПР, прекурсори)																	1,00	0,82	0,89 *	0,13	-0,98 *
К-сть уперше зареєстрованих випадків захворювань, тис.																		1,00	0,97 *	-0,39	-0,78
К-сть випадків хвороб НС																			1,00	-0,32	-0,86
ППР через вживання ПАР СВР (АН, ПСЛЗ)																				1,00	-0,19
ППР внаслідок вживання ПАР																					1,00

Примітка. Статистично вірогідні відмінності ($p<0,05$) позначено знаком «*».

Джерело: власна розробка

Зазначено про наявність позитивного кореляційного зв'язку між: обігом ПАР АН І рівня міцності етанолу (пиво) та загальним рівнем кримінальних правопорушень; рівнем захворюваності на хвороби НС, загальним рівнем кримінальних правопорушень та рівнем обігу АН І, ІІ й ІІІ рівнів міцності етанолу (пиво, лікери, горілка).

У **четвертому розділі «Дослідження обігу психоактивних спиртових лікарських засобів в закладах охорони здоров'я на регіональному рівні»** систематизовано мережу КЗОЗ на регіональному рівні шляхом їх розподілення за профілем діяльності; рівнем підпорядкування та територіальним показником (для обласних КЗОЗ). В рамках дисертаційного дослідження уперше за особистою участю запропоновано 9 етапів обігу ПСЛЗ в КЗОЗ (вхідний контроль, стандартизація, сертифікація; зберігання; облік, предметно-кількісний облік; призначення, виписування; експорт/імпорт; відпуск, продаж; знищення, утилізація; ліцензування, закупівля за бюджетні кошти), що наведено на рис. 3. Опрацьовано регіональний перелік ПСЛЗ для закупівлі за бюджетні кошти шляхом маркетинг-аналізу ПСЛЗ за виробниками та к-стю закупівель. Регіональний перелік налічує 28 ПСЛЗ українського виробництва 6 фармацевтичних підприємств, найбільша частка яких представлена МНН етанол (53,6%). Запропонований регіональний перелік ПСЛЗ було в подальшому використано для вивчення маркетингових показників шляхом контентного аналізу та нормотворчої практики на основі особистої участі у робочих групах ДОЗ ХОДА для впровадження в діяльність КЗОЗ на регіональному рівні. За результатами анкетування лікарів було сформовано перелік із 22 ПСЛЗ, що виробляються 6 українськими фармацевтичними виробниками, серед яких більшість ПСЛЗ належить ТОВ «ДКП Фармацевтична фабрика» (51,4%). Вивчено маркетингові характеристики ПСЛЗ із запропонованого регіонального переліку за 3 показниками (виробники, к-сть тендерних закупівель, к-сть найменувань ПСЛЗ у тендерних закупівлях). Графічно дискретний варіаційний ряд досліджуваних ПСЛЗ за виробниками та к-стю закуплених за бюджетні кошти наведено на рис. 2, 3 у вигляді полігону розподілення.

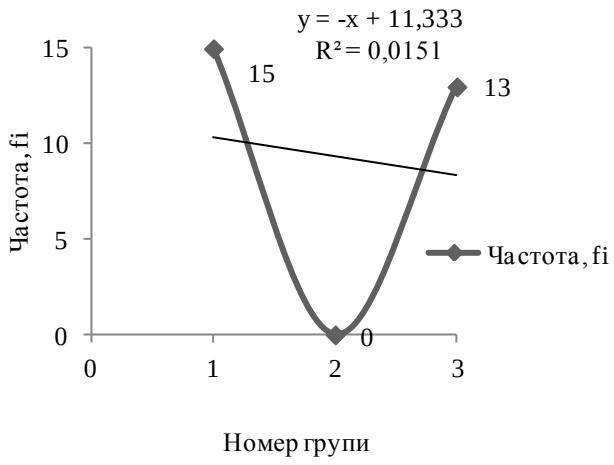

Рис. 2 Полігон розподілення досліджуваних ПСЛЗ за виробниками
Джерело: власна розробка

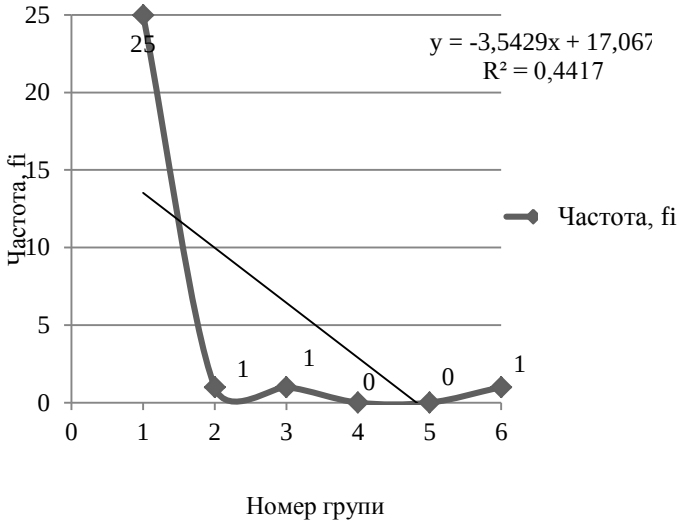

Рис. 3 Полігон розподілення досліджуваних ПСЛЗ закуплених за бюджетні кошти
Джерело: власна розробка

Найбільша к-сть ПСЛЗ (fi=15) із регіонального переліку, які виробляються українськими фармацевтичними компаніями, увійшла до першої групи; до третьої групи – 13 ПСЛЗ (fi=13) одного вітчизняного виробника (ТОВ «ДКП «Фармацевтична фабрика»), що свідчить про економічну доступність для ЗОЗ ПСЛЗ цього виробника при закупівлі за бюджетні кошти (рис. 2). Найбільша к-сть найменувань досліджуваних ПСЛЗ із регіонального переліку для закупівлі за бюджетні кошти увійшла до першої групи (fi=25); до другої і третьої групи – лише по одному найменуванню ПСЛЗ (септил і спирт етиловий 96) (рис. 3).

У **п'ятому розділі «Науково-практичне обґрунтування принципів фармацевтичної корекції полінаркоманії»** охарактеризовано коморбідні розлади, серед яких 51,6% складають психічні захворювання у пацієнтів із полінаркоманією. Систематизовано КФГ ЛЗ за розділами «Психіатрія. Наркологія» ДФЛЗ України 6-11 випусків, для подальшого складання переліків ЛЗ для фармацевтичної корекції полінаркоманії. Визначено, що 2 МНН (дисульфірам, налтрексон) включено до 6-11 випусків ДФ ЛЗ України, які з 2014 р. призначалися для фармацевтичної корекції полінаркоманії.

На підставі аналізу анкетного опитування лікарів та провізорів було опрацьовано фармакоекономічні характеристики щодо списків ЛЗ для фармацевтичної корекції полінаркоманії шляхом ABC/VEN-аналізу. Для аргументованого вибору ЛЗ з огляду їх пріоритетності у фармацевтичній корекції полінаркоманії був проведений VEN-аналіз (рис. 4).

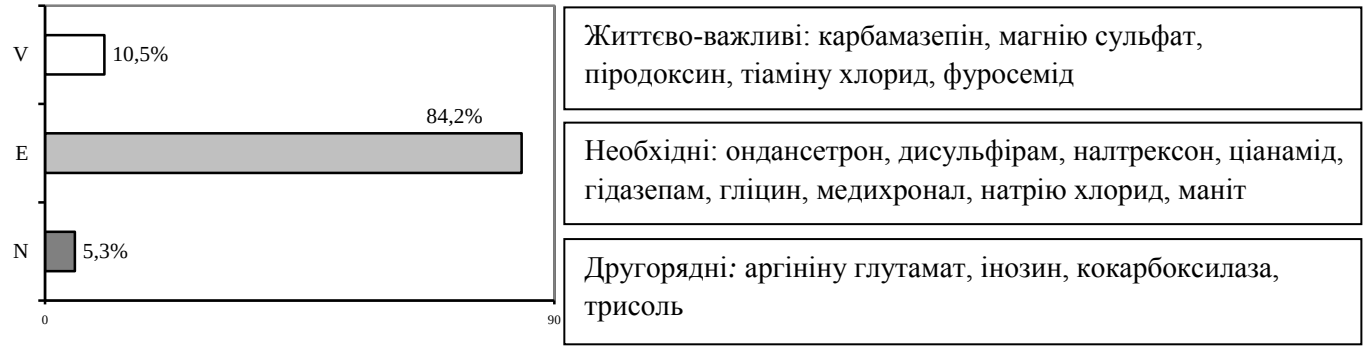

Рис. 4 Розподіл МНН за групами VEN – аналізу для ЛЗ, що застосовуються у фармацевтичній корекції полінаркоманії

Джерело: власна розробка

На наступному етапі дослідження було систематизовано отримані дані та побудовано матрицю інтегрованого ABC/VEN – аналізу. Проведені фармакоекономічні дослідження свідчать, що на ЛЗ за групою V припадало 10,3% витрат на ЛЗ, за групою E – найбільше (84,4% витрат) та групою N – найменше (5,3% витрат) на фармацевтичну корекцію полінаркоманії. Частка витрат, яка припадала на ЛЗ за групами A/V становила 3,3% (карбамазепін); A/E (самий більший результат від загального показника витрат ЛЗ)– 72,9% (дисульфірам); A/N – 4,2% (аргініну глутамат); B/V - 5,3% (фуросемід); B/E – 9,7% (ондансетрон); B/N – 0 %; C/V – 1,7 % (піридоксин); C/E – 1,8% (маніт); C/N – 1,1% (трисоль). Отже, найбільші витрати (72,9%) припадають на групу A/E, тобто необхідні ЛЗ є самими

вартісними. При сучасній економічній ситуації у країні і соціальній незахищеності пацієнтів з полінаркоманією, витрати на фармацевтичну корекцію стають практично неможливими, тобто доступність ЛЗ погіршується для пацієнтів із полінаркоманією.

Визначено параметри РК фітопрепаратів для фармацевтичної корекції полінаркоманії.

Опрацьовано нормотворчу практику щодо розробки організаційно-правових заходів для протидії розповсюдження полінаркоманії на регіональному рівні на підставі участі у 20 робочих групах та комісіях за наказами ДОЗ ХОДА. Складність та невирішеність багатьох проблем щодо формування, розвитку і розповсюдження полінаркоманії обумовлюють необхідність опрацювання нормотворчої практики та розробки організаційно-правових заходів для протидії розповсюдження полінаркоманії, а також обґрунтування наукових принципів фармацевтичної корекції полінаркоманії (рис. 5). Принципи наукового обґрунтування фармацевтичної корекції полінаркоманії враховують комплексний підхід та включають 13 векторів: організаційно-правовий; нормотворчій; судово-фармацевтичний; нормативний; клінічний; формулярний; фармакоекономічний; маркетинговий; соціальний; навчально-методичний; науково-методичний; доступності; нововведення у сфері охорони здоров'я. Кожен із векторів включав вивчення (клінічні протоколи, стандарти лікування, формуляри), вивчення, опрацювання (нормотворча практика, СФП), опублікування (статті, методичні рекомендації, інформаційні листи, доповіді на науково-практичних заходах) тощо.

Основними принципами законності є правова визначеність (гарантує пацієнтам із полінаркоманією право на визначену фармацевтичну корекцію); пропорційність (створення баланс у правовідносинах «лікар-пацієнт з полінаркоманією-провізор» в ході фармацевтичної корекції на етапах призначення ЛЗ, відпуску, прийому ЛЗ); добросовісність (передбачає необхідність сумлінної, чесної поведінки лікарів та провізорів в ході фармацевтичної корекції пацієнтів із полінаркоманією, а також забезпечення прав пацієнтів на фармацевтичну корекцію та доступність ЛЗ); верховенство права та законів (дотримання і виконання чинного фармацевтичного та медичного законодавства фахівцями сфери охорони здоров'я, пацієнтами з полінаркоманією).

Основними принципами охорони здоров'я в Україні є доступність медичної допомоги для пацієнтів із полінаркоманією; доказовість, якість, ефективність (орієнтація на сучасні стандарти і клінічні протоколи медичної допомоги, поєднання вітчизняних традицій і досягнень із світовим досвідом в сфері охорони здоров'я при фармакотерапії полінаркоманії); персоналізація (потреба в індивідуальному підході до пацієнтів із полінаркоманією в ході фармакотерапії); профілактика (комплексний та соціальний характер заходів протидії розповсюдження полінаркоманії); опіка (медична, фармацевтична, юридична комплексна програма взаємодії лікаря, пацієнта і провізора упродовж фармацевтичної корекції полінаркоманії).

Основними професіональними принципами для фахівців охорони здоров'я є етичний (система понять, що відображають вихідні, основоположні засади діяльності фахівців у сфері охорони здоров'я); академічна доброчесність.

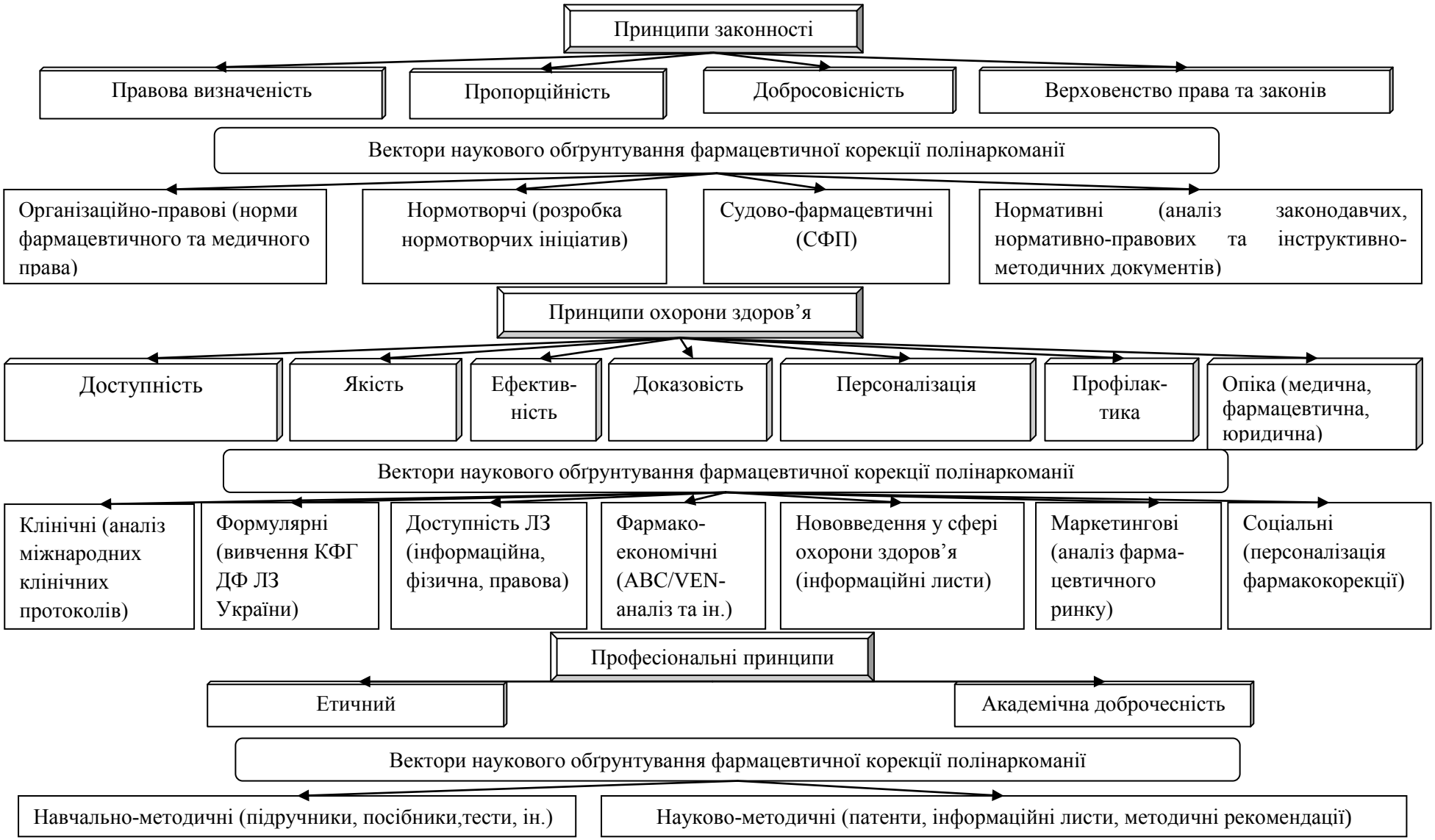

Рис. 5 Концептуальні принципи та вектори наукового обґрунтування фармацевтичної корекції полінаркоманії із використанням комплексного підходу

Джерело: власна розробка

ВИСНОВКИ

У дисертаційні роботі науково узагальнено та представлено результати вирішення нової актуальної задачі щодо обґрунтування організаційно-правових та судово-фармацевтичних принципів фармацевтичної корекції полінаркоманії внаслідок одночасного вживання ПАР різних КПГ (ПЛЗ, психоактивні СВР, АН, пива, ПСЛЗ) шляхом вивчення нормативних, клініко-фармакологічних, класифікаційно-правових, номенклатурно-правових, маркетингових, фармакоекономічних характеристик ЛЗ на засадах судової фармації та фармацевтичного права.

1. Систематизовано наукові джерела про сучасний стан проблеми формування, розвитку і розповсюдження полінаркоманії на прикладі досвіду більш як 12 країн світу. Встановлено, що одночасне вживання ПАР різних КПГ, ПЛЗ, психоактивних СВР (АН, пиво), ПСЛЗ значно поширене серед різних контингентів населення. З'ясовано, що полінаркоманія є поєднаним, багатостадійним адиктивним розладом та потребує комплексного підходу до фармацевтичної корекції. Визначено, що коморбідні, поліморбідні, супутні захворювання можуть суттєво вплинути на діагностику та фармакотерапію полінаркоманії. Використання положень рекомендацій та клінічних настанов без урахування клінічного стану конкретного пацієнта, зокрема наявності у нього коморбідної патології, може призвести до погіршення результатів фармакотерапії та розвитку ускладнень. Створення ефективних схем фармацевтичної корекції полінаркоманії має важливе значення і залишається малодослідженим у медицині та фармації.

2. За результатами судово-фармацевтичного дослідження уперше запропоновано класифікацію, етапи обігу та систематизацію для ПАР різних КПГ (психоактивних СВР, АН, ПСЛЗ) за 3 рівнями міцності етанолу. Опрацьовано СФП щодо кримінально-правових, адміністративних та соціальних наслідків полінаркоманії, фальсифікації ПЛЗ, психоактивних СВР, ПСЛЗ. Проаналізовано обіг ФСЛЗ шляхом вивчення приписів Держлікслужби заборонених до реалізації ПСЛЗ (48,4%), серед виробників яких найбільша частка (71,4%) належить вітчизняним фармацевтичним підприємствам та виробникам Німеччини (16,6%), Іспанії (4,8%), Польщі (4,8%), Республіки Білорусь (2,4%).

3. За результатами анкетного опитування лікарів з'ясовано, що для підсилення або пролонгації адикції пацієнти вживали комбінації: ПЛЗ з СВР (кодефемол з АН; кодекс з пивом) – 3,5 % респондентів; ПЛЗ з ПСЛЗ (пенталгін з корвалолом) – 6% респондентів; СВР з ПСЛЗ (горілка з настойкою глоду) – 65,0% респондентів; лікери з етилом – 12,0% респондентів. В ході анкетного опитування споживачів ПАР за допомогою оновленого тесту «AUDIT» щодо показників полінаркоманії встановлено, що: чоловіки (100,0%) одночасно вживали ПАР з АН I, II й III рівнів міцності етанолу (пиво, енергетичні напої, вино, горілка, коньяк відповідно); жінки вживали ПАР з АН I рівня міцності етанолу (пиво) – 70,6%; адиктівні розлади були виявлені серед молоді у 100,0% респондентів чоловічої статі віком від 14 років до 35 років.

4. Проаналізовано 21 показник кореляційних зв’язків між 3 факторами ризику у формуванні, розвитку та розповсюдженні полінаркоманії в Україні та 4 областях (Харківська, Полтавська, Львівська, Дніпропетровська). Доведено про наявність вираженого позитивного кореляційного зв'язку між соціальним фактором ризику (обіг ПАР АН І рівня міцності етанолу, пиво) та судово-фармацевтичним фактором ризику (загальна к-сть кримінальних правопорушень; к-сть зл. проти життя і здоров'я особи та ін.). Зазначено про наявність позитивного кореляційного зв'язку між соціальним (обіг ПАР АН І, ІІ й ІІІ рівнів міцності етанолу), судово-фармацевтичним (к-сть зл. середньої тяжкості; к-сть зл. проти власності та ін.) та медичним (к-сть випадків хвороб НС) факторами ризику.

5. Для дослідження обігу ПСЛЗ систематизовано мережу КЗОЗ за профілем діяльності; рівнем підпорядкування та територіальним показником на регіональному рівні. Розроблено, опрацьовано та впроваджено регіональний перелік ПСЛЗ для закупівлі за бюджетні кошти, до якого включено 28 психоактивних ПСЛЗ (53,6% з яких мають МНН етанол) виробництва 6 українських фармацевтичних підприємств. За допомогою контент-аналізу проведено вивчення маркетингових характеристик включених до регіонального переліку ПСЛЗ за 3 показниками. Зазначено, що найбільша к-сть ПСЛЗ належить до 5 вітчизняних виробників (fi=15), у вигляді розчинів для зовнішнього застосування (fi=21). Розраховано, що найменший кількісний показник закупівель ПСЛЗ за бюджетні кошти (діапазон від 9 до 39 853) має найвищу частоту (fi=25), що свідчить про обмежене бюджетне фінансування КЗОЗ.

6. Приведено характеристику коморбідних розладів при полінаркоманії, серед яких 51,6% складають психічні захворювання. Здійснено відбір, групування та систематизацію КФГ ЛЗ, включених до розділу «Психіатрія. Наркологія» ДФЛЗ України 6-11 випусків упродовж 2014 р. – 2019 р., на підставі чого опрацьовано переліки ЛЗ для фармацевтичної корекції полінаркоманії. Визначено 10 КФГ за відповідями лікарів та провізорів. Вивчено фармакоекономічні характеристики ЛЗ шляхом ABC/VEN-аналізу. За результатами ABC-аналізу розраховано, що найбільша кількість МНН ЛЗ (10) входить до групи С. На підставі VEN-аналізу доведено, що найбільше МНН ЛЗ (9) входить до групи Е (частка витрат - 84,2%). Побудовано матрицю інтегрованого ABC/VEN-аналізу для визначення доцільності призначення ЛЗ. Встановлено, що найбільші витрати на фармацевтичну корекцію полінаркоманії припадають на групу А/Е.

7. Визначено параметри РК фітопрепаратів при коморбідних із полінаркоманією панкреатитах. Проаналізовано маркетингові характеристики фітопрепаратів за 5 показниками. Обґрунтовано концептуальні принципи фармацевтичної корекції полінаркоманії із використанням комплексного підходу та врахуванням 13 векторів.

8. Соціальна спрямованість та важливість теоретичних і практичних викладок дисертаційного дослідження підтверджена інформаційним листом про нововведення у сфері охорони здоров’я, свідоцтвами ДСІВ України, методичними розробками, навчальними працями, методиками, положеннями, нормотворчими ініціативами та їх впровадженням у практичну діяльність ЗОЗ і навчальний процес низки фармацевтичних і медичних освітніх закладів України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Шаповалова В. А. Шаповалов В. В., Казяйчева А. А. Фармацевтическое право: изучение некоторых аспектов аддиктологии (обзор литературы). *Українській вісник психоневрології.* 2013. Т. 21, вип. 2 (75), додаток. С. 66–69 (Особистий внесок: збір та аналіз даних щодо сучасного стану проблеми формування, розвитку і розповсюдження полінаркоманії, інтерпретація отриманих результатів та підготовка статті до друку).

2. Радіонова В. О., Шаповалов В. В., Шаповалова В. О., Казяйчева А. О. Судова фармація: вивчення сучасних причин формування алкогольної залежності та її наслідків у жінок. *Український вісник психоневрології.* 2014. Т. 22, вип. 1 (78). С. 125–128 (Особистий внесок: вивчено дані ВООЗ, інтернет-джерела, приклади із СФП, взято участь у написанні тексту і підготовці статті до друку).

3. Радіонова В. О., Казяйчева А. О., Шаповалова В. О., Шаповалов В. В. Судова фармація: до проблеми зловживання психоактивної речовини алкоголю у складі пива та горілки. *Український журнал клінічної та лабораторної медицини.* 2014. Т. 9, вип. 2. С. 69–75 (Особистий внесок: приведено типову схему послідовної адикції у формуванні та розвитку полінаркоманії, кримінальні наслідки зловживання ПАР пава та порівняльну характеристику наслідків від зловживання ПАР пива та ПАР горілки, взято участь у написанні статті).

4. Радіонова В. О., Шаповалова В. О., Шаповалов В. В., Казяйчева А. О. Фармацевтичне і медичне право: режим контролю лікарських засобів для фармакотерапії алкогольної адикції. *Фармацевтичний журнал.* 2014. № 5. С. 99–104 (Особистий внесок: відібрано ЛЗ для фармацевтичної корекції полінаркоманії, визначено параметри РК за КФГ, КПГ та НПГ, взято участь у написанні тексту і підготовці статті до друку).

5. Шаповалова В. О., Шаповалов В. В., Осинцева А. О. Судова фармація: нелегальний обіг фальсифікованих лікарських засобів, що містять у своєму складі спирт етиловий. *Український вісник психоневрології.* 2014. Т. 22, вип. 2, додаток. С. 25–29 (Особистий внесок: висвітлено проблему нелегального обігу ФСЛЗ, проведено аналіз приписів Держлікслужби, систематизовано заборонені до обігу ПСЛЗ, підготовлено статтю до друку).

6. Шаповалова В. О., Шаповалов В. В., Осинцева А. О. Визначення доступності лікарських засобів для фармакотерапії алкогольної та пивної адикції з позиції фармацевтичного і медичного права та судової фармації. *Клінічна фармація, фармакотерапія та медична стандартизація.* 2014. №3–4. С. 39–46 (Особистий внесок: проаналізовано дані ESPAD щодо полінаркоманії, проведено маркетинговий та ABC/VEN аналіз ЛЗ, що використовуються у фармацевтичній корекції полінаркоманії, взято участь в обробці отриманих даних та написанні статті).

7. Шаповалова В. О., Шаповалов В. В., Осинцева А. О. Аналіз обігу спиртових лікарських засобів у закладах охорони здоров'я на регіональному рівні. *Фармаком.* 2016. №3, додаток. С. 77–86 (Особистий внесок: приведено переліки КЗОЗ міського та обласного підпорядкування; переліки ПСЛЗ, які закупались КЗОЗ за бюджетні кошти, запропоновано етапи обігу ПСЛЗ в КЗОЗ на регіональному рівні та підготовлено статтю до друку).

8. Шаповалова В. О., Шаповалов В. В., Осинцева А. О. Організаційно-правове та судово-фармацевтичне вивчення фармацевтичного забезпечення алкогольної залежності. *Збірник наукових праць співробітників НМАПО імені П. Л. Шупика.* 2017. Вип. 28. С. 490–506 (Особистий внесок: проведено аналіз ДФ ЛЗ України 6–9 випусків та приписів Державної служби України з ЛЗ та контролю за наркотиками щодо обігу ЛЗ для фармацевтичної корекції полінаркоманії).

9. Осинцева А. О., Шаповалова В. О., Шаповалов В. В. Полінаркоманія як сполучене вживання алкоголю та психоактивних речовин. *Фармаком.* 2017. №3, дод. С. 24–26 (Особистий внесок: приведено види коморбідних розладів при полінаркоманії через сполучене зловживання декількох ПАР, оформлено статтю до друку).

10. Shapovalov V. (Jr.), Gudzenko A., Shapovalova V., Osyntseva A., Shapovalov V. Forensic and pharmaceutical study of the presence of a causal link between the degree of alcohol abuse and qualification level of the respondents. *Pharmacia.* 2017. Vol. 66, № 3. P. 31–39 (Особистий внесок: сформовано групи респондентів, розроблено питання для оновлення змісту тесту «Аудит» щодо оцінки полінаркоманії, проведено анкетування та оброблено анкети, взято участь у написанні тексту статті) (Scopus).

11. Шаповалова В. О., Шаповалов В. В., Осинцева А. О. Судово-фармацевтична оцінка полінаркоманії при одночасному вживанні психоактивних речовин. *Лікарська справа.* 2018. № 1–2 (1146). DOI 10.31640/JVD.1-2.2018(29). С. 171–177 (Особистий внесок: розроблено анкети для 2 контингентів респондентів за гендерною ознакою, визначено 3 напрямки обробки анкет респондентів для виявлення факту наявності полінаркоманії, оброблено та проаналізовано отримані дані, взято участь у написанні статті) (Scopus).

12. Shapovalov V. V., Shapovalova V. A., Shapovalov V. V. (Jr.), Osintseva A. A. The problem of turnover of the psychoactive substance alcohol: abuse, consequences, countermeasures. *Research result (Medicine and Pharmacy Series).* 2014. Vol. 1, №2 (2). P. 45–51 (Особистий внесок: проведено огляд наукових джерел щодо полінаркоманії у країнах ЄС та ін., взято участь у написанні статті).

13. Шаповалов В. В. (мл.), Шаповалова В. А., Шаповалов В. В., Осинцева А. А. Особенности оборота алкогольных напитков на примере пива в Украине и Российской Федерации с позиции медицинского и фармацевтического права. *Научные ведомости Белгородского государственного университета (Медицина. Фармация)*. 2016. №5 (226), вып. 33. С. 91–98 (Особистий внесок: вивчено дані ВООЗ щодо розповсюдження пивної адикції, узагальнено особливості обігу ПАР пива в окремих країнах, підготовлено статтю до публікації).

14. Шаповалов В. В. (мол.), Шаповалова В. О., Шаповалов В. В., Осинцева А. О. Аналіз асортименту лікарських засобів, що містять у своєму складі спирт етиловий (етанол) на засадах судової фармації. *East European Scientific Journal (Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe).* 2016. № 8, vol. 4. P. 147–156 (Особистий внесок: збір даних щодо обігу ФСЛЗ, узагальнення СФП, проведення ABC/VEN-аналізу ПСЛЗ, розробка пропозицій щодо удосконалення обігу ПАР етанолу, підготовлено текст статті).

15. Шаповалова В. А., Шаповалов В. В., Мовсисян А. Г., Осинцева А. А. Судебно-фармацевтическое изучение рисков, влияющих на развитие аддиктивной зависимости у молодежи. *Фармация Казахстана.* 2016. №7 (182). С. 47–55 (Особистий внесок: проведено огляд джерел літератури щодо зловживання ПАР серед різних контингентів населення, нових видів адиктивної залежності (полінаркоманії) через поєднане вживання ПАР АН з ПАР ЛЗ, взято участь у написанні тексту статті).

16. Шаповалов В. В., Шаповалова В. О., Казяйчева А. О. Судова фармація: вивчення кримінальних наслідків пивної адикції. *Збірник наукових праць Science World.* 2014. Вип. 2, т. 33. С. 72–81 (Особистий внесок: збір, систематизація та аналіз прикладів із СФП для вивчення взаємозв'язку між полінаркоманією і протиправною поведінкою осіб, написано текст та оформлено до публікації).

17. Шаповалова В. О., Шаповалов В. В., Осинцева А. О. Фармацевтичне право: аналіз виконання глобальної стратегії скорочення шкідливого впливу алкоголю в Україні. *Український вісник психоневрології.* 2015. Т. 23, вип. 3 (84), додаток. С. 97–102 (Особистий

внесок: вивчено досвід країн ЄС та ін. щодо вживання ПАР етанолу серед населення; проаналізовано ключові елементи стратегії щодо скорочення шкідливого впливу ПАР етанолу; вивчено систему наркологічної допомоги в Україні та підготовлено статтю до друку).

18. Шаповалова В. О., Сосін І. К., Шаповалов В. В., Шаповалов В. В. (мол.), Осинцева А. О., Гудзенко А. О., Омельченко В. О., Бутко А. Ю. Режим контролю фітопрепаратів при алкогольному ураженні підшлункової залози: інформаційний лист про нововведення. Уст.-розробн.: ХМАПО МОЗ України, Укрмедпатентінформ МОЗ України. К.: Укрмедпатентінформ МОЗ України, 2017. №244–2017, вип. 5. 4 с. (Особистий внесок: визначено РК фітопрепаратів хофітолу та біофітону у фармакотерапії коморбідного полінаркоманії панкреатиту, взято участь в обробці зібраних даних та написанні тексту).

19. Шаповалова В. О., Шаповалов В. В., Осинцева А. О. Оригінальні та генеричні лікарські засоби: навчально-методичний посібник для самостійної роботи. Х.: ХМАПО, 2016. 30 с. (Особистий внесок: взято участь у формуванні змісту, написанні розділу 4 «Особливості обігу ПЛЗ з етанолом з позиції судової фармації», основних термінів, питань для первинного та підсумкового контролю знань).

20. Шаповалова В. О., Гудзенко А. О., Шаповалов В. В., Осинцева А. О. Судово-фармацевтичний аналіз нелегального обігу спиртовмісних рідин: метод. рек. Х., 2017. 32 с. *(захищено свідоцтвом про реєстрацію авторського права №76848 від 14.02.2018 р.)* (Особистий внесок: запропоновано класифікацію та етапи обігу психоактивних СВР, охарактеризовано алкогольну адикцію за МКХ-10, взято участь у підготовці тексту).

21. Гудзенко А. О., Осинцева А. О., Шаповалов В. В., Шаповалова В. О., Шаповалов В. В. Дослідження обігу спиртових лікарських засобів у закладах охорони здоров'я на регіональному рівні: метод. рек. Х., 2018. 16 с. (Особистий внесок: запропоновано етапи обігу ПСЛЗ в ЗОЗ, проаналізовано обіг ПСЛЗ на етапі державної закупівлі ЗОЗ Харківського регіону, взято участь у написанні тексту).

22. Шаповалова В. О., Осинцева А. О., Гудзенко А. О., Шаповалов В. В., Шаповалов В. В. Контент-аналіз обігу спиртових лікарських засобів у закладах охорони здоров'я на етапі бюджетних закупок: метод. рек. Х., 2018. 28 с. *(захищено свідоцтвом про реєстрацію авторського права № 79456 від 31.05.2018 р.)* (Особистий внесок: зібрано матеріал, проаналізовано обіг ПСЛЗ в ЗОЗ на етапі «Закупівля за бюджетні кошти» за кількістю тендерних закупок, найменувань та виробниками, взято участь у написанні тексту).

23. Шаповалова В. О., Шаповалов В. В., Шаповалов В. В. (мол.), Осинцева А. О. Фармацевтична корекція: метод. рек. Х., 2019. 20 с. (Особистий внесок: зібрано матеріал, проаналізовано літературні джерела, взято участь у написанні тексту).

24. Авторське свідоцтво 55562, Україна. Науково-методичні рекомендації до аудиторної та самостійної роботи з питань інтернатури за спеціальністю «Загальна фармація» / В. В. Шаповалов, В. В. Шаповалов (мол.), О. В. Галацан, В. О. Шаповалова, А. О. Казяйчева, Д. О. Агапов, О. С. Абросимов, Є. В. Капєльнікова, Н. М. Рязанцева. №52858; опубл. 09.07.2014.

25. Авторське свідоцтво 69821, Україна. Оригінальні та генеричні лікарські засоби: навчально-методичний посібник для самостійної роботи / В. О. Шаповалова, В. В. Шаповалов, А. О. Осинцева. №70614; опубл. 17.01.2017.

26. Казяйчева А. О. Судова фармація: важливість вивчення міжнародного досвіду. *Слобожанські читання. медичне і фармацевтичне право України: інновації, якість, безпека і перспективи розвитку:* матеріали X наук.-практ. конф. за участю міжнар. спец.,

м. Харків, 15–16 листоп. 2013 р. Х., 2013. С. 243–244 (Особистий внесок: вивчено міжнародний досвід у протидії полінаркоманії, підготовлено текст тез до друку).

27. Шаповалов В. В., Радіонова В. О., Шаповалова В. О., Казяйчева А. О. Судово-фармацевтичні і криміналістичні дослідження взаємозв'язку між зловживанням алкоголю і рівнем злочинності у Харківській і Київській областях. *Довженківські читання: Проблема прихильності хворих наркологічного профілю до терапії. Потреба в лікуванні і лікування за потребою:* матеріали XV Укр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Харків, 8-9 квітня 2014 р. Х., 2014. С. 323–327 (Особистий внесок: вивчено СФП, підготовлено текст тез до друку).

28. Радионова В. А., Шаповалов В. В., Шаповалова В. А., Казяйчева А. А. Доказательная фармация: исследование анамнеза женщин, злоупотребляющих пивом. *Человек и лекарство:* XXI Рос. нац. конгр., г. Москва, 7–11 апр. 2014 г. М., 2014. С. 313–314 (Особистий внесок: взято участь в обробці матеріалу, підготовлено текст до друку).

29. Осинцева А. А., Шаповалова В. А., Шаповалов В. В. Фармацевтическое право: государственная политика Украины и Республики Беларусь в области контроля за оборотом алкогольных напитков. *Человек и лекарство:* XXII Рос. нац. конгр., г. Москва, 6-10 апр. 2015 г. М., 2015. С. 241 (Особистий внесок: проаналізовано законодавчі документи України та Республіки Білорусь щодо обігу ПАР АН, підготовлено текст тез до друку).

30. Осинцева А. О., Шаповалова В. О., Шаповалов В. В. Вивчення поєднання туберкульозу і алкоголізму з позиції судової фармації. *Актуальні питання боротьби з інфекційними захворюваннями:* матеріали наук.-практ. конф. за участю міжнар. спец., м. Харків, 14-15 травня 2015 р. Х., 2015. С. 28 (Особистий внесок: вивчено дані ВООЗ і Українського медичного моніторингового центру з алкоголю та наркотиків МОЗ України щодо коморбідності туберкульозу, полінаркоманії та алкогольної адикції, підготовлено текст тез до друку).

31. Осинцева А. О., Шаповалова В. О., Шаповалов В. В. Особливості законодавства щодо алкогольних напоїв та пива з позиції медичного та фармацевтичного права. *Педіатрична гастроентерологія: наука і практика:* матеріали Міжрег. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Харків, 15 травня 2015 р. Х., 2015. С. 56–58 (Особистий внесок: проаналізовано законодавчі документи країн Європи та ін. щодо обігу ПАР АН і підготовлено текст тез до друку).

32. Шаповалова В. О., Шаповалов В. В., Осинцева А. О. Судово-фармацевтичне вивчення нелегального обігу прополісу настойки в Україні. *Апітерапія України:* матеріали V з'їзду апітерапевтів і апіконсультантів-бджолярів України з міжнар. участю, м. Харків, 15–16 жовт. 2015 р. Х., 2015. С. 372–379 (Особистий внесок: проаналізовано приписи Державної служби України з ЛЗ та контролю за наркотиками щодо наявності в них ПСЛЗ та підготовлено текст тез до друку).

33. Осинцева А. О. Міжнародні непатентовані назви лікарських засобів, які використовуються у фармакотерапії алкогольної адикції. *Слобожанські читання. Фармацевтичне і медичне право України: інновації, якість, безпека, доступність і перспективи розвитку технології ліків, організації фармацевтичної справи, судової і клінічної фармації:* матеріали XIV міждисц. та міжгал. наук.-практ. конф. за участю міжнар. спец., м. Харків, 16–17 листоп. 2017 р. Х., 2017. С. 52–55.

АНОТАЦІЯ

Осинцева А.О. Наукове обґрунтування принципів фармацевтичної корекції полінаркоманії на засадах судової фармації. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата фармацевтичних наук за спеціальністю 15.00.01 «Технологія ліків, організація фармацевтичної справи та судова фармація». – Харківська медична академія післядипломної освіти Міністерства охорони здоров'я України, Харків (виконання роботи); Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика Міністерства охорони здоров'я України, Київ, 2020.

Дисертаційна робота присвячена науковому обґрунтуванню організаційно-правових та судово-фармацевтичних принципів фармацевтичної корекції полінаркоманії внаслідок одночасного та послідовного вживання психоактивних речовин різних класифікаційно-правових груп, зокрема психоактивних лікарських засобів, психоактивних спиртовмісних рідин, алкогольних напоїв шляхом вивчення нормативних, клініко-фармакологічних, класифікаційно-правових, номенклатурно-правових, маркетингових, фармакоекономічних характеристик лікарських засобів для фармакотерапії полінаркоманії на засадах фармацевтичного права та судової фармації.

У дисертації проаналізовано сучасний стан проблеми полінаркоманії у світі та в Україні з теоретичної точки зору. Уперше проведено судово-фармацевтичні дослідження обігу психоактивних спиртовмісних рідин. Доведено, що основними чинниками формування та розвитку полінаркоманії є психоактивні спиртовмісні рідини та їх комбінації при одночасному вживанні (психоактивні лікарські засоби, психоактивні спиртові лікарські засоби, алкогольні напої, пиво). Опрацьовано нормотворчу практику щодо протидії розповсюдження полінаркоманії на регіональному рівні, що дало підстави для обґрунтування концептуальних принципів фармацевтичної корекції полінаркоманії із використанням комплексного підходу.

Ключові слова: полінаркоманія, психоактивні речовини, психоактивні спиртові лікарські засоби, психоактивні лікарські засоби, психоактивні спиртовмісні рідини, алкогольні напої, пиво, фармацевтична корекція, судова фармація, фармацевтичне право.

АННОТАЦИЯ

Осинцева А.А. Научное обоснование принципов фармацевтической коррекции полинаркомании на основе судебной фармации. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата фармацевтических наук по специальности 15.00.01 «Технология лекарств, организация фармацевтического дела и судебная фармация». – Харьковская медицинская академия последипломного образования Министерства здравоохранения Украины, Харьков (выполнение работы); Национальная медицинская академия последипломного образования имени П. Л. Шупика Министерства здравоохранения Украины, Киев, 2020.

Диссертация посвящена научному обоснованию организационно-правовых и судебно-фармацевтических принципов фармацевтической коррекции полинаркомании в результате одновременного и последовательного употребления психоактивных веществ разных классификационно-правовых групп в том числе психоактивных лекарственных средств, психоактивных спиртосодержащих жидкостей, алкогольных напитков путем изучения нормативных, клинико-фармакологических, классификационно-правовых, номенклатурно-правовых, маркетинговых, фармакоэкономических характеристик лекарственных средств для фармакотерапии полинаркомании на основе фармацевтического права и судебной фармации.

В диссертации проанализировано современное состояние проблемы полинаркомании в мире и в Украине с теоретической точки зрения. Впервые проведены судебно-фармацевтические исследования оборота психоактивных спиртосодержащих жидкостей. Доказано, что основными факторами формирования и развития полинаркомании является психоактивные спиртосодержащие жидкости и их комбинации при одновременном употреблении (психоактивные лекарственные средства, психоактивные спиртовые лекарственные средства, алкогольные напитки, пиво). Обработано нормотворческую практику по противодействию распространения полинаркомании на региональном уровне, что дало основания для обоснования концептуальных принципов фармацевтической коррекции полинаркомании с использованием комплексного подхода.

Ключевые слова: полинаркомания, психоактивные вещества, психоактивные спиртовые лекарственные средства, психоактивные лекарственные средства, психоактивные спиртосодержащие вещества, алкогольные напитки, пиво, фармацевтическая коррекция, судебная фармация, фармацевтическое право.

ANNOTATION

Osyntseva A. O. **Scientific substantiation of the principles of pharmaceutical correction of polydrug abuse based on forensic pharmacy. – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.**

Dissertation for the degree of PhD in pharmacy in specialty 15.00.01 «Technology of medicines, organization of pharmaceutical business and forensic pharmacy». – Kharkiv Medical Academy of Postgraduate Education of the Ministry of Healthcare of Ukraine, Kharkiv (performance of work); National Medical Academy of Postgraduate Education named after P.L. Shupyk, Ministry of Healthcare of Ukraine, Kyiv, 2020.

The dissertation is devoted to the scientific substantiation of organizational and legal, forensic and legal principles of pharmaceutical correction of polydrug abuse as a result of the simultaneous and consistent use of psychoactive substances of different classification and legal groups by studying regulatory, clinical and pharmacological, classification and legal, nomenclature and legal, marketing, pharmacoeconomic characteristics of medicines for the pharmacotherapy of polydrug abuse on the principles of forensic pharmacy and pharmaceutical law.

The dissertation analyzes the current state of the problem of polydrug abuse in the world and in Ukraine from the theoretical point of view. Studied the state of formation, development and distribution of polydrug abuse. Highlighted the cooperation

of Ukraine with the states of the world in the area of counteraction to polydrug abuse. Described the existing methods of pharmacotherapy of polydrug abuse.

Firstly proposed forensic and pharmaceutical studies of the psychoactive alcohol-containing liquids circulation. Proved that among the psychoactive substances the main factors of the formation and development of polydrug abuse are psychoactive alcohol-containing liquids and their combinations at the same time (psychoactive drugs, psychoactive alcoholic drugs, alcoholic beverages, beer).

For the first time proposed the classification, the stages of the circulation and systematization according to the strength levels of ethanol for psychoactive alcohol-containing liquids and psychoactive alcoholic drugs. Given the typical scheme of a succession of addicts in the formation and development of polydrug abuse due to the combined use of psychoactive alcohol-containing liquids in the order of their strength in increasing is given: alcoholic beverages, beer, psychoactive alcoholic drugs (tinctures), psychoactive drugs (codefemol) and psychoactive substances of classification and legal groups (narcotics, psychotropic substances, precursors, tobacco). Substantiated that polydrug abuse arises from the combined use of the psychoactive substances of different classification and legal groups, psychoactive drugs, psychoactive alcoholic drugs of the I, II and III levels of ethanol strength, psychoactive alcohol-containing liquids.

Generalized the forensic and pharmaceutical practice concerning criminal and administrative consequences of polydrug abuse. Noted that the falsification of alcohol-containing liquids poses a threat to the life and health of the population, causes significant losses to legal producers of pharmaceutical products and acts as a factor in the formation and development of polydrug abuse.

The results of the conducted questionnaire of consumers of psychoactive alcohol-containing liquids with the help of the advanced test "AUDIT" allowed to reveal the fact of dependence on beer among respondents of male at the age of 14–35 years (100.0%). The obtained results of the statistical (correlation) analysis confirmed by the presence of a pronounced positive correlation between the level of sales of beer with the general level of criminal offenses, including the most offense crimes against life and health, against property; the presence of a positive correlation between the level of illness, diseases of the central nervous system in general with the general level of criminal offenses, including moderate gravity, crimes against life and health, against property, as well as the level of sales of various alcoholic beverages.

Researched the circulation of psychoactive alcoholic drugs in communal healthcare institutions at the regional level. For the first time, a regional list of psychoactive alcohol drugs for procurement for budget funds (28 items) created for communal healthcare establishments. Installed by means of content analysis and a questionnaire survey of doctors, a significant proportion of International non-proprietary names from the regional list are represented by five psychoactive alcoholic drugs (96% ethyl alcohol, tincture of vestibule, valerian, calendula, Zelenina drops); 6 domestic producers; in the dosage form – solutions (89.2%), tinctures (42.2%), drops (12.3%); registered in Ukraine in 2013 and 2015 years.

Given the characterization of comorbid disorders with polydrugs abuse. Provided grouping, systematization of medicines included to the State formulary of Ukraine

for clinical and pharmacological groups for six years and lists of medicines for pharmaceutical correction for polydrug abuse with the use of normative and legal, comparative, documentary methods of analysis taken into account for the results of a questionnaire survey of doctors and pharmacists. Researched the pharmacoeconomic characteristics (ABC/VEN-analysis) of medicines. Carried out the parameters of the control regime of extemporal medicinal products and phytopreparations for the pharmaceutical correction for polydrug abuse patients. Worked out the normative practice on the development of organizational and legal measures to counter the proliferation of polydrug abuse and justified the principles of the pharmaceutical correction.

The scientific novelty of the obtained results is the complex theoretical substantiation of the principles of pharmaceutical correction of polydrug abuse on the principles of forensic pharmacy and pharmaceutical law, with the further development and implementation of scientific and methodological recommendations and information letters on innovations in the field of health care.

Developed the most important results characterizing the scientific novelty and revealing the content of the dissertation study are that for the first time 3 methods for illumination and solving the problem of polydrug abuse. Analyzed the indicators (5 indicators of the circulation of psychoactive alcohol-containing liquids, 12 indicators of crime, 4 indicators of morbidity) of correlation relations between risk factors in the formation of polydrug abuse in four regions and in general in Ukraine. Prepared the lists of psychoactive alcohol drugs for procurement for budget funds and medicines for pharmacotherapy polynarcomania at the regional level are prepared. The conceptual principles of pharmaceutical correction of polynucleotide based on 13 vectors (organizational-legal, forensic-pharmaceutical, pharmacoeconomic, etc.).

The scientific novelty and theoretical value of the results of the dissertation research and scientific developments are protected by two certificates of the State Service of Intellectual Property of Ukraine and one informational letter on innovations in the field of health care of Ukraine.

The practical significance of the results obtained is to develop a scientific and methodical basis for substantiating the principles of pharmaceutical correction of polydrug abuse. The obtained research results are implemented into the practical activities of research institutions, medical health care facilities, pharmacies of various forms of ownership, including with extemporaneous manufacture of medicines, as well as in the educational process of higher pharmaceutical and medical educational institutions in the preparation of students, undergraduates, graduate students, cadets and researchers. Received in total 26 implementation acts.

Social orientation and significance of theoretical and practical definitions of the dissertation research confirmed by the certificates of the State Service of Intellectual Property of Ukraine, methodical recommendations, manuals, methodologies, schemes, achievements of normative practice, information letter on innovations in the field of health care of Ukraine.

Keywords: polydrug abuse, psychoactive substances, psychoactive alcoholic drugs, psychoactive drugs, psychoactive alcohol-containing liquids, alcoholic beverages, beer, pharmaceutical correction, forensic pharmacy, pharmaceutical law.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АН – алкогольний напій
АПА – алкогольна та пивна адикція
ВООЗ – Всесвітня організація охорони здоров'я
Держлікслужба – Державна служба з лікарських засобів та контролю за наркотиками
ДОЗ ХОДА – департамент охорони здоров'я Харківської обласної державної адміністрації
ДСІВ – Державна служба інтелектуальної власності
ДФЛЗ – Державний формуляр лікарських засобів
Зл. – злочин
ЗОЗ – заклад охорони здоров'я
КЗОЗ – комунальний заклад охорони здоров'я
КПГ – класифікаційно-правова група
К-сть – кількість
КФГ – клініко-фармакологічна група
ЛЗ – лікарські засоби (медикаменти, ліки)
МВС – Міністерство внутрішніх справ
МКХ-10 – міжнародна класифікація хвороб 10 перегляду
МНН – міжнародна непатентована назва
МОЗ – Міністерство охорони здоров'я
НАМН – Національна академія медичних наук
НЗ – наркотичний засіб
НС – нервова система
ООН – Організація Об'єднаних Націй
ПАР – психоактивна речовина
ПЛЗ - психоактивний лікарський засіб
ПР – психотропна речовина
ПСЛЗ – психоактивний спиртовий лікарський засіб
РК – режим контролю
СВР – спиртовмісні рідини
СЛЗ – спиртовий лікарський засіб
Ст. – стаття
СФП – судово-фармацевтична практика
ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю
Укрмедпатентінформ – Український центр наукової медичної інформації та патентно-ліцензійної роботи
ФСЛЗ – фальсифікований спиртовий лікарський засіб
ХМАПО – Харківська медична академія післядипломної освіти

Підписано до друку 16.09.2020. Формат 60×84 1/16.
Папір офсетний. Друк цифровий.
Ум. друк. арк. 0,9. Наклад 100 примірників. Замовлення № 1679.

Надруковано у друкарні ФОП Тарасенко В.П.
Свідоцтво № 24800170000043751 від 21. 02. 2002 р.
61124, м. Харків, вул. Зернова, 6/267.
Тел. /факс: (0572) 52-82-11, (097) 273-11-77